

FRA GRUNDTVIG-LITTERATUREN

Gustav Albeck: Omkring Grundtvigs Digtsamlinger. Studier i Grundtvigs lyriske Forfatterskab 1806—16. (Acta Jutlandica XXVII, Universitetsforlaget i Aarhus, 1955).

Litteraturen om Grundtvig florerer som ingensinde. Man har endevendt ham i akademiske og ikke-akademiske Afhandlinger, studeret ham fra kirkelige, teologiske, filologiske, historiske, pædagogiske og psykiatriske Synspunkter, men under alt dette tilsyneladende glemt, at han ogsaa — og ikke mindst — var Digter. Hans Salmer er naturligvis blevet analyseret, men hans verdslige Lyrik er man gaaet i en stor Bue uden om, skønt Emnet dog skulde synes højest taknemmeligt at beskæftige sig med. Her har nu Docent Gustav Albeck, allerede forlængst kendt som indsigtfuld Grundtvigforsker, brudt Isen med en stor Afhandling om de ældste af Digtsamlingerne: »Idunna«, »Nytaarsnat«, »Saga«, »Kvædinger« og »Heimdall«, der udkom i Aarene 1810—15. De har hidtil været saa temmelig oversete og efter Albecks Mening nærmest undervurderet rent kunstnerisk. En blot og bar æstetisk Bedømmelse er dog ikke, hvad Forf. har sat sig som Maal, og kan naturligvis ikke være det, hvor Talen er om et Forfatterskab som Grundtvigs. Med aktuel Brod udtrykker Albeck det saaledes i sin Indledning, at han »nærer ingen modernistisk Ængstelse for at sætte markante Begivenheder i Digterens Liv i Relation til hans Digtning«. Som Litteraturforsker tilhører han den gode, gamle genetiske Skole.

Naar man har bedt en Ikke-Grundtvigspecialist anmelde dette Arbejde, kan det formodentlig forsvares paa Grund af Emmets almenlitterære Karakter. Men heraf følger rigtignok ogsaa, at man ikke tør forvente sig at finde nye Tilføjelser eller Korrektiver til Fremstillingen. Hvad de følgende Betragtninger kan give, maa indskrænke sig til en interesseret Læsers Indtryk af Afhandlingens Resultater. Udbyttet af Albecks grundige Studier er rigt. Mangt og meget, der før har været fastslaaet i omtrentlige Vendinger, fremstaar nu i klar Belysning, Linier er trukket op, Enkeltheder er uddybet — det kendte fremtræder, omend ikke i aldeles nyt, saa dog skarpere Lys end før. Der er hos denne Forfatter intet sekterisk, som ellers har skæmmet adskillig Grundtvigliteratur; ikke heller er hans Bog skrevet i nogen være sig grundtvigsk eller filosofisk Dialekt, der gør den mere eller mindre ulæselig for andre end de »indviede«.

Der er — forekommer det Anmelderen — især to Punkter, hvor Afhandlingen bringer meget interessant Stof. Det ene vedrører Grundtvigs Forhold til Baggesen, det andet er Udredningen af Norgesmotivet. Aarene 1808—10 karakteriseres af Albeck som Grundtvigs *æstetiske* Periode. I denne for vor Litteratur saa rige Tid fulgte Grundtvig med levende Interesse Baggesens og Oehenschlägers Frembringelser. Man vilde uvilkaarligt vente, at han stillede den sidste over den første, men Aktstykkerne udviser noget andet. Uden at

fornægte sin Kærlighed til »Dannemarks herligste Digter« lægger han fordomsfrit i forskellige Recensioner en overraskende Varme for Baggesens Muse for Dagen. Han vælger — foreløbig, under Fejden skulde det blive anderledes — ikke mellem den gamle og den nye Tids ypperste Digterrepræsentanter, men føler sig som udgørende et Triumvirat sammen med dem. Fremdragelsen af den anonyme Recension af »Gjengangeren« i »Kjøbenhavns lærde Efterretninger« 1810, som Rønning ikke har villet tiltro Grundtvig Forfatterskabet til, er et af de betydningsfulde Resultater af Albecks Forskninger. Først og fremmest var det Sproget, den rene danske Tone, Grundtvig beundrede hos Baggesen; i sine første svage digteriske Forsøg var det jo ogsaa hos ham, Grundtvig selv var gaaet i Lære. Som Aarene gik, kølnedes derimod Kærligheden til Oehlschläger, saaledes at han som bekendt i Tylvtefejden støttede Baggesen. Med Forstanden, hævder Albeck, følte han sig tildraget af Oehlschläger, menneskeligt og følelsesmæssigt af Baggesen. Forholdet er paradoksalt — forstaa det, hvo der kan! Allerede i et af disse tidlige kritiske Manifeste fastslaa Grundtvig, at »Skjalden er Seer og Digter« — i den Henseende ligger hans Poetik fast fra Begyndelsen til Enden. Paa andre Punkter voksede han derimod hurtigt fra sine Standpunkter. Digt-samlingen »Kvædinger« fra 1815 er det tydeligste Vidnesbyrd herom og synes udgivet netop for at give Lejlighed til at demonstrere, hvilken Udvikling der er foregaaet med ham; de ældre Stykker heri er forsynet med Digterens egne Kommentarer, der ofte skarpt fordømmer tilbagelagte Stadier.

Et andet vigtigt Motiv til Forstaaelse af Grundtvigs Veje i denne Periode er hans Forhold til Norge, som henved Halvdelen af Albecks Skrift er helliget. Spørgsmaalet er allerede belyst fra norsk Side i Skrondals Bog »Grundtvig og Noreg« I (1929), men den danske Forskers Udnyttelse af det uhyre Grundtvig-Arkiv har givet adskillige interessante nye Resultater. Endnu en Gang undres man over at se, hvor subjektiv Grundtvigs Digtning er, hvorledes den er fremkaldt og farvet af Oplevelse. Uden at kende Enkelthederne i hans Livsførelse er det umuligt til Fuldstændighed at forstaa det tilsyneladende lunefulde i Motivforskydningerne. Hans varme Kærlighed til Broderlandet, som aldrig tabte sig, er gammelkendt. Ved to Lejligheder i den Periode, der her er Tale om, tænkte han sig endogsaa at henlægge sit Virke til Norge — begge Gange led han Skuffelse. Da Frederiksuniversitetet i 1811 blev stiftet i Christiania, opstod der Mulighed for, at han kunde faa tildelt et Professorat i Historie. Grundtvig greb Tanken med Begærlighed; den eneste Betænkelse, han nærede ved at forlade Kapellaniet i Udby, bortfaldt med Faderens Død i 1813. Hans Kvad til Frederik VI's Fødselsdag 1812, formet som et hvast Svar paa Nic. Wergelands Prisskrift »Mnemosyne«, betegner Albeck som hans »første Ansøgning« om et norsk Professorat. Een Gang opstaaet slap Planen ham ikke. For at støtte sin Kandidatur tilbyder han i 1812 »Det kgl. Selskab for Norges Vel« en metrisk Oversættelse af Versene i »Heimskringla« og en Fortsættelse af de norske Kongesagaer. Det sidste Foretagende blev dog snart skrinlagt til Fordel for Udarbejdelsen af »Verdens Krønike«, der meget aktuelt slutter med Grundlæggelsen af Norges Universitet, der ses som en verdenshistorisk Begivenhed; Albeck karakteriserer disse Slutningsakkorder som hans »anden Ansøgning« om Professoratet. Til stor Skuffelse for Grundtvig blev han imidlertid vraget til Fordel for den ubetydelige L. Stoud Platou. Af Modgangen lod han sig dog ingenlunde for-knytte. For det første fik han en lille Oprensning ved af Selskabet for Norges Vel at faa overdraget at oversætte hele Snorre (ikke blot Skjaldekva-

dene), et Arbejde han dog først noget senere skaffede sig Otium til at udføre. Men dernæst ræsonerede han som saa, at kunde han ikke blive norsk Professor, kunde han i det mindste i al Beskedenhed røgte et Præstekald i Norge, og netop umiddelbart før Rigerne blev skilt fra hinanden, blev Kapellaniet for Aggers og Aggershus Menigheder ledigt, som han uden Betænkning besluttede sig til at søge. Fredsslutningen i 1814 afskar ham fra at faa dette Ønske opfyldt; Grundtvig blev bevaret for sit Fødeland. Hans Reaktion overfor Begivenhederne er ganske ejendommelig. Paa den ene Side betragter han Danmarks Ulykke som selvforskyldt, fordi Folket har været ulydigt overfor Gud. Samtidig undergaar hans Syn paa Nordmændene visse Ændringer. Da han lagde sidste Haand paa »Roskilderim«, hvor han i optimistiske Forhaabninger om sin egen kommende Gerning som Præst i Agger indflettede nogle Linier om »det Capel, som skal staa paa Dovrefjeld«, lod han sit Digt munde ud i en Profeti om Norge som det Rige, hvorfra en kristelig Genfødselse var at vente — her skal Aabenbaringsbogens Philadelphia-Menighed grundes. Efter at Haabet om en norsk Ansættelse var glippet, sætter han i sin næste Digtsamling »Heimdall« (1815) med overraskende Vilkaarlighed Danmark ind paa den sjette Menigheds Plads og degraderer Norge til Hjemsted for den syvende, Laodicea, den, der hverken er kold eller varm. Han havde dannet sig en Teori om, at Nordnorge og Jylland rummede den værdifuldeste Befolkning i Tvillingeriget. I de Aar, da han drømte om at drage nordpaa, var det Norge, der havde domineret i hans digteriske Syner; nu, da han havde maattet opgive denne kære Drøm, kredser hans Tanker om Jylland. Det mest kendte Digt fra »Heimdall« er »Et Blad af Jyllands Riimkronike« (»Jyllands Priis«), og det gamle Kongesæde Jelling bliver den historiske Lokalitet, der træder i Stedet for det tabte Agger. Men, som Albeck tilføjer, maa vi ikke glemme, at »Grundtvigs Kærlighed viste sin Styrke og Oprigtighed i en med Tiden voksende Samhu med det frie Norge og en dyb Forstaaelse af dets nationale Kulturproblemer«. Den øjeblikkelige Skuffelse og Bitterhed afløstes atter af Besindelse. I Albecks Fremstilling trækkes disse Linier klart op, og »Roskilderim« placeres som et centralt Værk i en lidt retfærdigt behandlet Periode af Grundtvigs Forfatterskab, »i højere Grad et profetisk end et etisk-historisk Kvad, subjektivt indtil det egotistiske«.

Naar Forfatteren beskedent har givet sit Skrift den lidt kedelige »Omkring«-Titel, kan det forsaavidt nok forstaaes, som Emnet paa Grund af Materialets Righoldighed ikke kan siges at være udtømt. En Analyse af Grundtvigs lyriske Stil — som er haardt tiltrængt — er f. Eks. ikke forsøgt, da dette vilde kræve en Bog for sig. Men Afhandlingen giver betydeligt mere end de fleste »Omkring«-Bøger og hører til den Kategori af Værker, der vinder ved fornyet Gennemlæsning. Den er et Resultat af stor Flid og Arbejdskraft; formodentlig kun den, der er vant til slige Studier, vil fuldtud kunne vurdere, hvor tidkrævende Undersøgelser i Haandskriftarkiver som det kæmpe-mæssige grundtvigske har været. Albeck har gravet sig igennem det vældige Materiale uden at tabe Overblikket eller lade Traaden slippe sig af Hænde. I Bilag og Noter har han nedlagt et Væld af Oplysninger, som den enkelte Specialforsker vil forstaa at vurdere. Han skriver myndigt som den, der behersker sit Stof, og smukt som den, der nærer Kærlighed til Emnet, en Kærlighed, der ingenlunde har gjort ham blind. Man maa oprigtigt haabe, at han vil fortsætte disse saa smukt paabegyndte Studier, saaledes at ikke blot Kirkefaderen, Videnskabsmanden og Pædagogen Grundtvig, men ogsaa Digteren Grundtvig sent omsider maa komme til at træde frem i tydelig Skikkelse for os.

Morten Borup.

William Michelsen: Den sælsomme forvandling i N. S. F. Grundtvigs liv, studier over tilblivelsen af Grundtvigs historiesyn, i kommission hos Gyldendal, Kbhvn. 1956, 288 sider. (Skrifter udgivet af Grundtvig-Selskabet IX.)

Titlen paa nærværende værk, der danner et supplement til forfatterens disputats »Tilblivelsen af Grundtvigs historiesyn«, er hentet fra det af Grundtvig i 1833 foretagne tilbageblik over sin virksomhed som historiker. Deri fortæller han, at han i tilknytning til sin undervisning paa Det schouboeske Institut havde paatænkt at udgive sin egen lærebog i historie; men at den ved »en sælsom Forvandling« blev til »Kort Begreb af Verdenskrønike i Sammenhæng« fra 1812, og saa kommer det interessante: »Hvorledes jeg kom til dette historiske Misgreb, som de løierlige Recensenter ventelig kun af Svagheit i Moders-Maalet kaldte et Mis-Foster, hører ikke til denne liden Fortale, men til min Levnets-Beskrivelse, da mit Skrift bestandig har været et vel maadelig corrigeret men derfor just des troere Aftryk af mit Liv.«

Det drejer sig om Grundtvigs udvikling i retning af det bibelske historiesyn. Dette spørgsmaal har dr. Michelsen behandlet i sin disputats (se herom anmeldelsen i Grundtvig-Studier 1955), hvori han baade grunddigt og aandfuldt paaviser den betydning, Grundtvigs historiske læsning som barn har haft for udviklingen af hans historiesyn. Men nu nærmer dr. Michelsen sig spørgsmaalet fra en anden side, idet han har sat sig for at undersøge, om den opfattelse af tilblivelsen af Grundtvigs historiesyn, som han i disputatsen naaede til, er i overensstemmelse med de kendsgerninger, som kommer til syne i Grundtvigs værker og papirer fra aarene 1808—1812. Der leveres en omhyggelig, ja, minutøs gennemgang af disse værker og papirer. En ganske særlig opmærksomhed har dr. Michelsen viet fasc. 76, indeholdende en række optegnelser, der »rimeligvis stammer fra 1810«. Paa grundlag af disse optegnelser konkluderer forfatteren, at Gr. er sig forskellen mellem Schellings og sit eget historiesyn klart bevidst, at han samtidig er sig bevidst, at det schellingske historiesyn for ham selv har været forudsætningen for hans tilbagevenden til det kristne, og at Gr. ansaa den overgang, han selv her bevidst havde foretaget, som ikke blot en individuel foreteelse hos ham selv, men en for alle tænkende kristne nødvendig overgang. Ud fra forfatterens formaal indtager VK 1812 en central stilling i undersøgelsen, ikke værket som saadant, skønt det bliver nøje gennemgaaet, »men den deri udtrykte helhed af tanker og følelser, et idekompleks: Grundtvigs historiesyn«. Det er idehistorie af fineste karakter, vi bliver stillet overfor i bogen. I VK 1812 er der spor af det almenreligiøse og almenidealistiske standpunkt; men det afgørende er, at bibelen betragtes som nøglen til historien. Gennem dr. Michelsens udredninger, der foregaar paa grundlag af et materiale og intet har med spekulationer at gøre, følger vi Grundtvig paa hans vej til det bibelske historiesyn.

Man kan med dr. Michelsen spørge om, hvilken interesse det har at give en redegørelse for den unge Grundtvigs endnu ikke modne fremstilling af sit historiesyn. Senere frafaldt Grundtvig jo den i de tre Verdenskrøniker klart udtalte hensigt: at give et videnskabeligt begrundet forsvar for kristendommen. Efter at have læst bogen, hvis indhold forøvrigt først for alvor aabner sig efter fornyet gennemtænkning, maa man samstemme med forfatteren i, at redegørelsen har givet »os den personlige baggrund for Grundtvigs kamp, svaret på, hvad det var, han vilde kæmpe for«. Og det er en meget betyd-

ningsfuld erkendelse — hele den møjsommelige undersøgelse værd —, som forfatteren giver udtryk for: »Hans papirer og trykte skrifter viser os både ligheden med romantikernes historiesyn, tilslutningen dertil før krisen i 1810 og den klare afstandtagen derfra efter krisen. Hans forfatterskab vilde have formet sig helt anderledes og hans stilling i dansk (og europæisk) åndsliv være væsentlig ændret, dersom han blot havde fortsat den forening af romantik og kristendom, han arbejdede med før krisen. Han måtte i så fald have fornægtet den erkendelse, han havde gjort: at en idealistisk filosofi var ubrugelig som grundlag for et realistisk tænkende menneskes religion.«

Hvor Grundtvig brugte udtrykket »en sælsom Forvandling«, tilføjede han, at det, han havde skrevet, »bestandig har været et vel maadelig corrigeret, men just derfor des troere Aftryk af mit Liv«. Tilblivelsen af hans historiesyn sættes dermed i forbindelse med hans menneskelige, religiøse udvikling. Det er dette, dr. Michelsen har faaet syn for. Han er altsaa mere end blot og bar idehistoriker. Ja, han kan i indledningen skrive: »Emnet for denne bog er hans forvandling fra religiøst grebet romantiker til afgjort og bevidst kristen.« Naar han begynder med at skrive, at »tilblivelsen af Grundtvigs historiesyn kan betragtes som en nøgle til forståelsen af hele hans tankeverden«, maa ordet »tilblivelsen« saaledes ogsaa dække over hans menneskelige, religiøse udvikling. Maaske gør jeg dr. Michelsen uret; men under læsningen faar jeg mere indtryk af, at det er historiesynets udvikling, der afspejler Grundtvigs personlige udvikling, end af, at hans personlige udvikling afspejler sig i historiesynets udvikling; selv om jeg er opmærksom paa forfatterens betoning af, at først i det øjeblik, Grundtvig føler sig personligt ramt af bibelens ord, tvinges han til at opgive »almenreligiositetens tvetydighed«, og at den »sønderknuselse«, han føres ind i, ikke kan undgaa »at få en væsentlig og afgørende indflydelse på hans historiesyn«. Dr. Michelsen glemmer ikke, hvilken betydning det religiøse gennembrud fik for udviklingen af Grundtvigs historiesyn; men han kan ogsaa skrive, at før bibelens ord ramte Grundtvig personligt, forlangte »selve det historiske helhedssyn, han søgte i digtning og videnskab«, af ham, at han for alvor maatte vælge kristendom for almenreligiositet, en vanskelig sag at afgøre, da der er faa ting, det er saa svært at naa til klarhed over baade hos sig selv og andre som netop motiverne.

Iøvrigt er dr. Michelsen meget tilbageholdende med hensyn til at skildre Grundtvigs religiøse udvikling og ganske særligt hans krise. Det hører nemlig til hans fine forskeregenskaber, at han hverken gaar længere, end hans materiale viser ham vej, eller vover sig ind paa et fagomraade, der ikke er hans: det psykologiske og religionspsykologiske. Ikke desto mindre har han leveret en paa kildemateriale opbygget fremstilling af Grundtvigs personlige og religiøse udvikling i aarene op mod 1810, som vi længe har savnet, og har dermed tegnet baggrunden for, hvad der skete 1810—11. Enhver, der har beskæftiget sig med Grundtvig, ved, hvor dunkelt dette aaremaal hidtil har ligget hen.

Man kan vel ikke paastaa, at denne bog er lige saa interessant at læse som disputatsen; men som forskningsarbejde rangerer den lige saa højt. Der er noget saare tiltrækkende ved en bog som denne, der lader os se ind i en fornem og højt begavet forskers værksted og følge ham, medens arbejdet skrider frem. Dog kan nærværende anmelder ikke tilbageholde ønsket om, at dr. Michelsen i en mindre bog vil sammenfatte indholdet i de to lærde værker paa en saadan maade, at det bliver tilgængeligt for videre kredse.

En kendt præst har udtalt, at tidens nød kræver andet end lærde Grundtvig-værker. Jovist! Men aandsvidenskab har ogsaa sin mission i tiden, ikke mindst, naar det er Grundtvig og hans tanker, det gælder.

William Grøn­bæk.

Søren Holm: Mythe og Kult i Grundtvigs Salmedigtning.
Nyt Nordisk Forlag, 1955. 234 s.

Lad det være sagt straks, at visse afsnit af denne bog sikkert vil virke rent ud forbløffende paa den almindelige læser, der i al stilfærdighed mente at kende lidt til Grundtvigs salmeverden, andre afsnit vil derimod utvivlsomt forekomme ansporende, æggende og sikkert vinde bifald selv hos de mest haardkogte grundtvigske »fagfolk«. Undertegnede er *ikke* salmeforsker, og det nedenstaaende er mere udtryk for et *skøn* end en videnskabelig anmeldelse. Saa meget til indledning.

Paa grundlag af *Sangværket* — de 5 tykke bind med Grundtvigs samlede religiøse digte — hævder forf., at Gr. ejede *et primitivt religiøst syn, der gik langt bag om det Ny Testamente til de gamle folkereligioner*, som fik deres ydre udtryk i *kulten*. I kulten gennemlevede og udtrykte de primitive folk deres *myter*, dvs. deres forskellige forestillinger og fortællinger om f. eks. verdens tilblivelse eller undergang, aarstidernes vekslen etc. Denne kult kan »paa en Maade betegnes som en mimisk eller scenisk Gentagelse af det Drama, som Mythen beretter« (21). Gentagelsen af et bestemt »drama«, en bestemt »urhandling«, tjente til *livets fornyelse* hos deltagerne (dvs. hele folket), thi kulten stod altid i livets tjeneste overfor døden, i ordenens tjeneste overfor kaos osv. Uden kulten kunde verden ikke bestaa, menneskene ikke leve. De gamle folkereligioner var saaledes aldeles forskellige fra de senere verdensflugts- og frelsesreligioner. Men netop alt dette er, hævder forf., »Tanker, som Gang paa Gang møder os i Gr.s Salmedigtning, der netop er skabt med Gudstjenesten eller Kulten direkte for Øje« (27). Gr. tænkte *mytisk*, hvor andre tænkte logisk eller abstrakt, og den samme nære forbindelse (for ikke at sige identitet) mellem myte og kult i de gamle folkereligioner finder vi iflg. forf. tydeligt i Gr.s salmedigtning. *Forbindelsen* er just det afgørende træk. Samtidig med, at Gr. gjorde dogmet til en myte, gjorde han den sædvanlige kristne gudstjeneste med dens passive, receptive tilhørere til en kultfest, hvori deltagerne med-gennemlever eller oplever myten. I de gamle folkereligioner kunde myten ikke skilles fra livet, dvs. fra kulten, thi kun i kult *levede* man. Og noget lignende finder man iflg. S. H. i Gr.s salmer.

Denne ovenfor ganske kort skitserede betragtningsmaade er bogens grundlag (s. 11—42), og resten af bogen er et forsøg paa at *bevise* det her sagte.

Med dette formaal gennemgaas først de mytologiske begreber og navne i *Sangværket* (43—59), derefter det mytologiske verdensbillede i samme (60 ff.), opdelt i en række kapitler om natur og overnatur, dualisme og kontrast, de kosmiske magter i kamp osv., indtil vi naar til skildringen af »urhandlingen« og dens gentagelse i kulten (152 ff.), hvilket behandles i flere kapitler. hvoraaf det sidste hedder »Kultjubelen«. Det ender med, at forf. til sidst erklærer, at han hermed har vist, at Gr.s kristendomssyn i *Sangværket* er »et nøjag-